

**ОД РОМАНА ДО СЛОВЕНА. АРХЕОЛОШКИ НАЛАЗИ ИЗ СРБИЈЕ И ЊИХОВ
КОНТЕКСТ**

НАУЧНИ СКУП, БЕОГРАД, 12-13. ДЕЦЕМБАР 2013.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОЛОГИЈУ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

У БЕОГРАДУ

1838

БЕОГРАД 2013

ОД РОМАНА ДО СЛОВЕНА. АРХЕОЛОШКИ НАЛАЗИ ИЗ СРБИЈЕ И ЊИХОВ
КОНТЕКСТ.

НАУЧНИ СКУП У ОРГАНИЗАЦИЈИ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ,
БЕОГРАД, 12-13. ДЕЦЕМБАР 2013.

КЊИГА АПСТРАКТА РАДОВА СА ПРОГРАМОМ СКУПА

УРЕДНИК

МИХАИЛО МИЛИНКОВИЋ

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

ПРОФ. ДР МИХАИЛО МИЛИНКОВИЋ (ПРЕДСЕДНИК)

ДОЦ. ДР ПЕРИЦА ШПЕХАР (СЕКРЕТАР)

ДОЦ. ДР ДЕЈАН РАДИЧЕВИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

СУЗАНА ПУПОВАЦ

ТИРАЖ

50 ПРИМЕРАКА

БЕОГРАД 2013

ISBN 978-86-88803-32-8

**„ОД РОМАНА ДО СЛОВЕНА. АРХЕОЛОШКИ НАЛАЗИ ИЗ СРБИЈЕ И ЊИХОВ
КОНТЕКСТ“**

БЕОГРАД, 12-13. ДЕЦЕМБАР 2013.

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ, САЛА 108/І СПРАТ.

ЧЕТВРТАК 12. ДЕЦЕМБАР

9:00

ОТВАРАЊЕ СКУПА

Поздравна реч Декана Филозофског факултета у Београду

Уводна реч, Михаило Милинковић

Информације за учеснике скупа, Перица Шпехар

9:30¹

І РАНОХРИШЋАНСКИ ПЕРИОД (председава Вујадин Иванишевић)

Гордана Гаврић, Небеске столице – сведочанство раног хришћанства на
Копаонику

10:00

Гордана Јеремић, Сахране деце на касноантичкој некрополи у Јагодин Мали
(*Naissus*)

10:30

Гордана Милошевић-Јевтић, Ранохришћанске цркве Наиса и Медијане

11:00

Ивана Грујић, Ранохришћанске цркве у руралним срединама северног Илирика

11:30-11:45

ПАУЗА ЗА КАФУ

11:45 (председава Михаило Милинковић)

Мирјана Благојевић, Ранохришћанска базилика код Беле Паланке –
прелиминарни резултати истраживања

12:15

Марин Бугар, Бедем-Маскаре – резултати досадашњих археолошких
истраживања

12:45

Олга Шпехар – Бранка Вранешевић, Ранохришћанска уметност у Србији -
осврт на стање и начин истражености

1 Време излагања: 20 минута и 10 минута за дискусију иза сваког говорника.

АПСТРАКТИ РАДОВА

Мр Гордана Гаврић, Завод за заштиту споменика културе Краљево
Небеске столице – сведочанство раног хришћанства на Копаонику

Највише коте планинског масива Копаоника, биле су у археолошком смислу непознаница све до открића Небеских столица, које су бациле ново светло на процес насељавања планинских подручја северног дела касноантичке провинције Дарданије, као и на процес христијанизације ових крајева. Настанак насеља на Копаонику у римском периоду, као и у другим деловима Горње Мезије, био је у тесној вези са рударством које је чинило суштину горњомезијске привреде. Са доминантног платоа који се налази на 1800m надморске висине, сагледавају се рударски ревири у Запланини и Белом Брду, као и рановизантијска утврђења на Војетину, Чуцаици и у Горњим Левићима.

На Небеским столицама је изражена хоризонтална стратиграфија, у којој се слојеви не негирају, већ се јасно издвајају, један из 3/4. века и други из 5/6. века. Старијем хоризонту припадају профане грађевине датоване новцем римских царева 3/4. века, док млађем хоризонту припада ранохришћанска базилика, датована у 5/6. век на основу открића подног мозаика који се својим карактеристикама сасвим уклапа у ранохришћанску мозаичку продукцију са територија Дарданије, Македоније и Новог Епира. Специфичност ове базилике очитује се у томе што се за разлику од већине рановизантијских базилика које се налазе у оквиру утврђења, налази слободно у простору. Резултати досадашњих истраживања наводе на претпоставку да се у 5/6. веку на Небеским столицама налазио значајан сакрални центар, док се насеље налазило нешто ниже, можда на Чуцаици, где се налазе остаци још неистраженог утврђења.

Покретни археолошки материјал који је до сада само спорадично публикован (мозаик, фрагменти фресака, керамика, стакло, фибуле, наруквице, перлице, новац...) јасно указује на значај Небеских столица у касној антици, како у профаном, тако и у сакралном смислу. Као илустрацију наводимо, налазе кртстих фибула које потврђују присуство војних службеника на овом подручју, а самим тим и пораст интереса за балканске провинције, у другој половини 4. века.

Истраживања Небеских столица, као и заштитна истраживања источних падина Копаоника, из године у годину бришу беле мрље на археолошкој карти Србије, међајући слику касноантичког доба на овом подручју.

Др Гордана Јеремић, научни сарадник, Археолошки институт Београд
Сахране деце на касноантичкој некрополи у Јагодин Мали (Naissus)

Највећа градска некропола касноантичког Наиса (Naissus) формирана је на благо уздигнутом лесном платоу на десној обали Нишаве, источно од касноантичке фортификације, дуж магистралног пута за Рацијарију (Ratiaria, данас Арчар). Простор некрополе обухвата већи део данашње градске четврти Јагодин Мала (ГО Пантелеј), по чему и носи назив у стручној литератури. Археолошка истраживања некрополе трају више од осам деценија, са већим прекидима и радовима на ограниченом простору, тако да је до сада испитан само њен мањи део: регистровано је свега око три стотине гробова слободно укупаних покојника и преко шездесет зиданих гробница.

Сахрањивање на некрополи у Јагодин Мали трајало је пуна три века, од 4. до краја 6/почетка 7. века. Иако је некропола дуго била у употреби, примећује се, на основу истраженог дела, да није долазило до преклапања гробова. Ископавањима и случајним налазима су регистровани различити гробни облици: сахране у плитким гробним ракама, дрвеним, оловним или каменим сандуцима, у конструкцијама од опека и тегула које су имитирале ковчеге, зиданим гробовима, полуоблично засведеним гробницама и гробницама са једном или две калоте.

На некрополи су у мањем броју регистроване и појединачне сахране деце у обичним ракама и конструкцијама од опека, тегула, имбрицес, као и у оквиру породичних гробница и зиданих гробова, уз друге покојнике. У пар случајева откривени су зидани гробови малих димензија, који би могли да укажу на сахране особа млађег узраста, а најновијим истраживањима југоисточног дела некрополе у кругу фабрике „Бенетон“, у полуоблично засведеној гробници, забележен је на северном зиду посебно зидан простор малих димензија, који би могао бити протумачен као простор за сахрану детета, преминулог непосредно у време зидања гробнице. У Јагодин Мали, деца су сахрањивана и у оквиру базилике са криптом код Моста младости, а у питању су сахране у зиданим аркосолијама, оловним саркофазима и гробовима са конструкцијом од опека.

Истраживањима је утврђено да су на некрополи сахрањивана деца различитих узраста (*infans I infans II*), као и фетуси. Деца су сахрањивана према устаљеним обичајима, оријентације запад-исток, понекад са већим одступањем од ове осе. Крај главе или ногу покојника понекад се јављају прилози у облику стаклених или керамичких посуда, а личну опрему углавном чини накит од бронзе, стакла или ћилибара.

У предложеном раду бисмо се осврнули на гробне облике у којима су деца касноантичког Наиса сахрањивана, као и на инвентар, регистрован током истраживања, а све то употпуњено резултатима најновијих археолошких истраживања некрополе, нарочито подацима из 2006, 2010 и 2012. године, за које постоје комплетна документација и прелиминарни антрополошки подаци.

**Доц. др Гордана Милошевић-Јевтић, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет
Ранохришћанске цркве Наиса и Медијане**

Током 4. века Наисус је био познати хришћански центар и седиште епископије за чије је потребе морала бити изграђена епископска, катедрална црква, али и други хришћански храмови. Историјски извори, а посебно Присков коментар посредно сведоче о постојању црквених грађевина у граду средином 5. века. Потпунија евиденција о ранохришћанским грађевинама у граду, као и нови резултати археолошких истраживања на Медијани, пружају елементе за реконструкцију овог сегмента античког Ниша. У типолошком погледу у питању су једнобродни и тробродни објекти, различите величине, са апсидом на истоку. Најстарије би могле бити оне из Јагодин Мале датоване у време Константина и његових наследника. Цркве на Медијани опредељене су у крај 4. и почетак 5. века, док је базилика у комплексу са гробницом-мртиријем изграђена најраније у време Анастасија I.

**Ивана Грујић, МА, докторанд на Одељењу за археологију, Филозофски факултет Београд
Ранохришћанске цркве у руралним срединама северног Илирика**

Ранохришћанске цркве у северном Илирику, осим у градовима, подизане су и у руралним срединама, тачније, у утврђеним сеоским насељима. Током 6. века долази до пресељења великог броја насеља на градинске положаје, иако су неки од њих у мањој мери били коришћени већ у 3. и 4. веку. Као разлог за промену насеобинске структуре могу се навести упади варварских племена.

Бројним утврђењима приписивана је улога војних објеката, али археолошки подаци пружају другачију слику. Налази одговарајућих алатки и опреме сведоче о пољопривредним активностима становника, док их згура и остаци топионичарских пећи повезују са експлоатацијом рударских окана у близини. Такође, гробови са дечијим и женским скелетима потврђују да утврђења нису била искључиво војног карактера.

У оквиру ових насеља граде се цркве различитих димензија и архитектонских одлика, на основу којих се издвајају два основна типа: цркве- базилике (Пазариште,

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

904 (497.11) (048)

904 (398) (048)

**НАУЧНИ скуп од Романа до Словена - археолошки
налази из Србије и њихов контекст (2013 ;
Београд)**

[Књига апстракта] / Научни скуп од Романа
до Словена - археолошки налази из Србије и
њихов контекст, Београд, 12-13. децембар
2013. ; [уредник Михаило Милинковић] . -
Београд : Филозофски факултет Универзитета,
2013 (Београд : Филозофски факултет). - 30
стр. ; 24 cm

Тираж 50.

ISBN 978-86-88803-32-8

а) Археолошка налазишта, античка - Србија -
Апстракти б) Археолошка налазишта,
средњовековна - Србија - Апстракти

COBISS.SR-ID 203100172